
Načelo trajnosti in vodnogospodarsko načrtovanje

Author(s): Lidija GLOBEVNIK

Source: *Urbani Izziv*, No. 32/33, Orodja podobe / The Instruments of Image (December 1997), pp. 78-83

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180612>

Accessed: 24-02-2025 12:11 UTC

REFERENCES

Linked references are available on JSTOR for this article:

https://www.jstor.org/stable/44180612?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

You may need to log in to JSTOR to access the linked references.

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. For more information, see <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<https://about.jstor.org/terms>

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

5. (Vladimir) Kokole:
- naša krajina izoblikovana v poznem srednjem veku, spremenila se bo
6. (Svetozar) Ilešič:
- naš nacionalni prostor
  - koncept ureditve celotnega nacionalnega prostora
  - "metropolitanski koncept"
  - poraz koncentracije

◆◆◆◆◆

Pred 29 leti je bil nek bohinjski naravovarstveni in krajinskooblikovalski problem povod za široko javno razpravo (v okvirih takratne civilne družbe) in za ostrenje strokovnih meril, ki so v naslednjih letih prispevala k izpopolnitvi zakonov in strokovnih ter upravnih služb. Pomen Bohinja kot izjemne krajine (po Ogrinu in Marušiču) in končno pomen Bohinja kot dela največjega (in osrednjega) slovenskega narodnega parka bi zaslužil tako pozornost tudi danes. Danes, ko je Bohinj zaradi neoliberalistične obnove gesla in prakse *laissez faire, laissez passer* ("pustite, naj dela vsak, kar hoče, naj gre vse po svoji poti", alias fiziokratsko "nevmešavanje države v gospodarski razvoj") ogrožen bolj kot kdajkoli prej, bi bila potrebna odločna dejavnost strokovnih forumov in učinkovito ukrepanje pristojne državne uprave, da se zagotovi (vsaj) izvajanje veljavnih zakonov. Potrebna pa je tudi prenova zakonov in drugih predpisov, ki morajo usklajevati širše in ožje interese v prostoru, zavarovati dobrine splošnega pomena. Ustanoviti in utrditi bo potrebno strokovno kompetentno, etično neoporečno in upravno učinkovito mrežo medobčinskih (ali regionalnih) zavodov za urejanje prostora, kajti le-tega ni mogoče urejati v razdrobljenih občinah in še manj zgolj iz centra države.

Tako kot pred tremi desetletji lahko vzamemo aktualne probleme varstva in oblikovanja krajine v Bohinju tudi danes kot *pars pro toto* in v njihovi luči vidimo širšo prostorsko problematiko Slovenije.

Svojevrsten epilog aktualnim vprašanjem varstva okolja in zaščite Triglavskega narodnega parka je bil napisan po 'Forumu', ki je bil septembra 1997 teden v Bohinjski Bistrici v prisotnosti ministra za okolje in prostor. Novinar-ka Dnevnika je 16. oktobra objavila o njem poročilo z naslovom "Bohinjci - Indijanci v rezervatu?" in nadnaslovom "Forum o Triglavskem narodnem parku in želji Bohinjcev, da bi meje parka odmaknili od jezera" in podnaslovom "Bohinjski župan Jože Cvetek: 'Nismo za turizem z razkazovanjem v narodni noši in coklah' ... Domačin, ki mi je pripovedoval o dogajanju na Forumu, pa mi je tudi povedal, da je (le) nekdanja direktorica Javnega zavoda TNP Marija Vičar Zupančič proti koncu opozorila, da ni bilo besede o novih skakalnicah v Stari Fužini in da so po njenem opozorilu, ki je ostalo brez odmeva, odgovorni gledali v tla...

V zadnjem času pa so se v Bohinju dogajale še druge nečednosti:

- izsiljena gradnja dveh malih hidrocentral v najboljčutljivejših krajinskih območjih,
- kršenje Prostorskih ureditvenih pogojev z rdečimi strešniki,
- izkopavanje gramoza iz melišč pod Studorom itd.

Vse to je težko razumljivo ob siceršnjih prizadevanjih občine za razvoj turizma in v okviru turizma za razvoj umetniške kulture.

Brskanje po arhivu iz pionirskega obdobja varstva okolja, urbanizma in krajinskega oblikovanja naj pripomore tako k veljavnosti stroke, kakor tudi k zavedanju o mejah moči stroke v poplavi primitivne samovolje, strankarske razcepljenosti in splošnega razvrednotenja etičnih vrednot, tedaj nekaterih širših značilnosti našega aktualnega družbenega trenutka, ki so povezane z delitvijo urejanja prostora med (vse bolj centralizirano) državno upravo in (vse bolj razdrobljeno) lokalno samoupravo ter s slabostmi pravne države in kulturne družbe.

prof. mag. Vladimir Braco Mušič, dipl. inž. arh., Ljubljana, Stara Fužina

Lidija GLOBEVNIK

Načelo trajnosti in vodno-gospodarsko načrtovanje

Sprejete mednarodne obveznosti obvezujejo tudi Slovensko vlado k ukrepom v zvezi z načelom trajnosti pri gospodarjenju z vodami. V prispevku so predstavljene zahteve in ukrepi za trajnostno načrtovanje voda ter na primeru načrta urejanja povodja Kokre metodologija in orodja za doseganje zastavljenih ciljev.

Izhodišča

Mednarodno sprejete strategije varstva okolja in narave (World Conservation Strategy, Caring For The Earth, Global Biodiversity Strategy, European Conservation Strategy, European Strategy for Conservation of Biological and Landscape Diversity), protokoli in konvencije, ki jih je podpisala Slovenija (konvencija o svetovni kulturni in naravni dediščini; konvencija o močvirjih, ki so mednarodnega pomena, kot gnezdišča močvirskih ptic; alpska konvencija; konvencija o biološki raznovrstnosti - UNECE, 1997), nas moralno in pravno obvezujejo k načelom trajnosti v postopkih upravljanja z vodami. Strategija, imenovana Skrb za Zemljo (IUCN/UNEP/WWF, 1991), v poglavju o vodah natančno opredeljuje prednostne naloge in podaja seznam ukrepov.

Trajnostna raba celinskih voda tako zahteva:

- boljše informacije,
- jasnejšo zavest o tem, kako deluje vodni cikel, o vplivih rabe tal na vodne cikle, o pomenu mokrišč in drugih ključnih

- ekosistemov, o tem, kako uporabljati vodo in vodne vire na trajnosten način – in boljše izobraževanje o vsem tem,
- upravljanje potreb po vodi, ki bo zagotavljalo učinkovito in pravično dodeljevanje vode med konkurenčnimi rabami,
  - celovito upravljanje vseh rab vode in zemlje,
  - izboljšano usposobljenost institucij za upravljanje s sladkimi vodami,
  - okrepljeno usposobljenost skupnosti, da vodne vire uporabljajo trajnostno,
  - povečano mednarodno sodelovanje v vprašanjih, ki zadevajo vodo,
  - ohranitev pestrosti vodnih vrst in genskega bogastva.

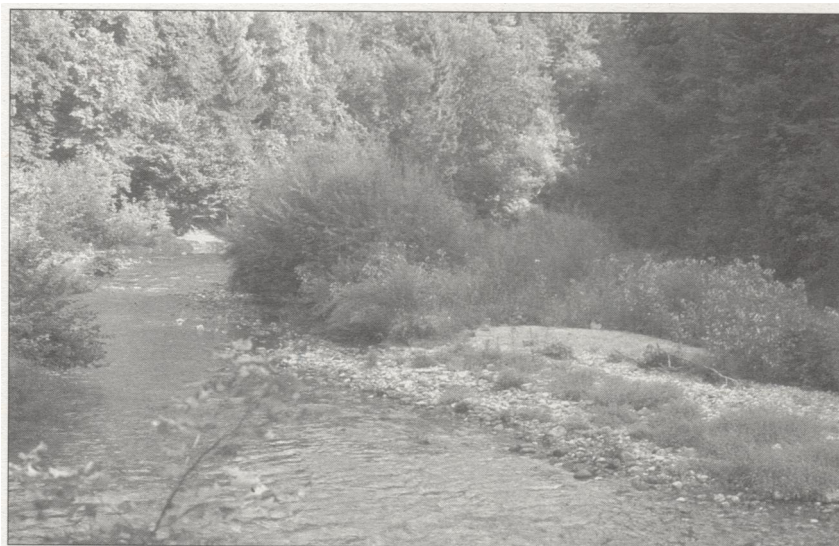
Predlagani ukrepi, ki naj udeležajo priporočila trajnostne rabe, so:

- izboljšanje informacijske baze,
- kampanja za oblikovanje zavesti in izobraževanje o trajnostni rabi vode,
- usposabljanje za upravljanje rabe vodnega cikla in vplivov nanj,
- usmerjanje zahtev po vodi, ki bo zagotavljalo učinkovito in pravično dodeljevanje vode med konkurenčnimi rabami,
- večji poudarek na vodozbirnem območju kot vodnogospodarski enoti,
- združevanje razvoja vodnih virov z ohranjanjem ekosistemov, ki so najpomembnejši v vodnem ciklu,
- ustanovitev čezsektorskega mehanizma za celostno gospodarjenje z vodo,
- oblikovanje postopkov za hitro ukrepanje ob naravnih in od človeka povzročenih nevarnostih,
- pooblastiti krajevne skupnosti za večji nadzor nad upravljanjem z vodnimi viri in okrepiti njihovo sposobnost, da jih uporabljajo,
- okrepitev mehanizmov za učinkovitejše mednarodno sodelovanje pri izmenjavi informacij in izkušnjah pri trajnostni rabi vode in vodnih ekosistemov,
- določitev in zavarovanje redkih ali ogroženih vodnih vrst.

Načelo trajnosti je v slovenski zakonodaji že vpeljano z Zakonom o varstvu okolja (Ul. RS 32/93). Harmonizacija zakonodaje z Evropsko skupnostjo se nadaljuje tudi s postopki priprave novih sektorskih zakonov, tako tudi Zakona o vodah. Le-ta bo upošteval, da upravljanje z vodami sloni predvsem na načelu vodozbirnega območja kot vodnogospodarske enote (Economic Commission for Europe, 1995). Napotki Evropske skupnosti za politiko do vode izpostavljajo tudi koordinacijo znotraj in zunaj povodij, vpljavo enotnih in primerljivih meril za zbiranje podatkov in spremljanje stanja, ki omogočajo transparentnost in javnost informacij. Dokument, ki naj bi vključeval ta načela in smernice, se imenuje *River Basin Management Plan* (Commission Proposal for a Council Directive Establishing a Framework for European Community Water Policy, 1996) in bo imel status javnega dokumenta. Z željo, da bi vpeljali nova načela pri upravljanju z vodo v Sloveniji, so leta 1996 na Upravi za varstvo okolja in urejanja voda začeli s projektom z delovnim naslovom Načrt ureditve povodja Kokre (NUP Kokra). Projekt je nadaljevanje leta 1991 ustavljenih del na vodnogospodarskih osnovah (Bricelj in Matoz, 1996a) kot strokovni podlagi za pripravo planskih

aktov. Začeto delo, vsebina in namen projekta so bili predstavljeni strokovni javnosti pred enim letom (Bricelj in Matoz, 1996b; Globevnik, 1996). Natisnili so tudi informativno zgibanko.

NUP Kokra je pilotni projekt, s katerim se udeležajo in testirajo novi postopki upravljanja z vodo po smernicah EU. Z njim se testira metodologija, ki jo predlaga *British Know How Fund* (BDB Associates, 1996), analizira istovetnost s sedanjo slovensko zakonodajo in vpeljuje metodologijo za nove vodnogospodarske načrte. Glede na zahteve harmonizacije slovenske zakonodaje (MOP, 1997) bodo sicer novi zakon o vodah in podzakonski akti, ki bodo sledili, natančno opredelili raven in vsebine posameznih dokumentov sektorja. V tem trenutku pa lahko rečemo, da v okviru projekta NUP Kokra izdelujemo **vodnogospodarsko osnovo** (naravne danosti, dejavnosti – rabe, vplivi dejavnosti – stanje) in **vodnogospodarski načrt** (raven 1 : 25000). Le-ta podaja variante upravljanja z vodo. V tem okviru bodo izdelani predlogi ukrepov in tehničnih rešitev po prioritetah (varstvo pred vodo, varovanje kakovosti in in količin, ekosistemov, problematika prodonosnosti, načini urejanja korit) in podani pogoji in omejitve v zvezi z gospodarsko rabo vode in posegov

Slika 1: Dragoceni naravni biotopi (omočena struga, prodišča, loka) reke Kokre, ki se ohranjajo zaradi naravnih pogojev toka vode.
Foto: Andrej Sovinc

v vodni in obvodni prostor. Po izbranih različicah bodo nato izdelali ureditveni načrt povodja (sedaj z delovnim imenom – ime dokumenta, ki bo ustrezal vsebini, bo zakonsko šele opredeljeno) v merilu 1 : 5000. Le-ta bo nato končni rezultat procesa in prej izdelanih dokumentov.

Pristop k izdelavi planov upravljanja z vodnimi naravnimi viri, kot jih predlagajo strokovnjaki v Veliki Britaniji (BDB Associates, 1996), izhaja iz pristopa izdelave *Catchment Management Plan*, kot so jih razvili Uprava za vode v Angliji (National River Authority, 1995; 1996). Proces sloni na raziskavi in analizi dogajanj na posameznih delih povodja, soočanju lokalnih in nacionalnih interesov rabe vodnih virov in določanju ciljev njihovega varovanja. V procesu so predvidena posvetovanja in skupno delo pri opredeljevanju problemov in iskanju možnih rešitev. V teoriji procesa se:

1. pregleda obstoječe plane in načrte, določi in opiše probleme (in preprosto in pregledno predstavi,
2. določi cilje upravljanja,
3. odpira in podpira sodelovanje med uporabniki,
4. išče in predlaga možne rešitve in akcije glede na cilje,
5. Opredeli odgovornosti in mogoče pobudnike za predlagane akcije.

Izhajajoč iz zakonskih opredelitev v Sloveniji, se v postopkih izdelave NUP lahko udeležujejo vse opisane točke razen tretje. Odpiranje in podpiranje sodelovanja med uporabniki je namreč predvideno šele v kasnejši fazi sektor-skega usklajevanja rabe prostora in naravnih virov. Zaradi specifičnih zahtev je bila vsebina NUP-a nadgrajena z izdelavo vsebine, ki bo hkrati tudi strokovna osnova za pripravo prostorsko planskih in izvedbenih aktov ter izdelavo operativnih načrtov vzdrževanja in postopnega okolju prilagojenega izvajanja vodnogospodarskih ukrepov. (Bricelj, 1997)

Nekatere definicije:

Trajnost vodnega okolja (Značilnost procesa ali stanja, da se ohranja brez konca, IUCN/UNEP/WWF, 1991) Da zaščitimo in omogočimo *trajnost (obstoj – vitalnost – samoobnovitveni potenciali) vodnega okolja*, je treba poznati njegovo delovanje ter usmerjati in razreševati konflikte med različno rabo vode in vodnega prostora, torej trajnostno gospodariti z vodo. Konflikti nastopajo tudi zaradi želje po neuporabi vode in vodnega prostora (pustiti vodo in vodno okolje naravi), torej pojem raba vode in vodnega prostora v tem kontekstu lahko pomeni tudi 'nerabo'.

Trajnostno gospodarjenje z vodo: Izhaja iz trajnostnega gospodarstva, ki je rezultat trajnostnega razvoja (IUCN/UNEP/WWF, 1991), (trajnostni razvoj: razvoj, ki izboljšuje kakovost človeškega življenja in hkrati omogoča življenje v mejah podpor-nih ekosistemov). Trajnostno gospodarstvo vzdržuje osnovno naravnih virov. Razvija se lahko s prilagajanjem in izboljšavami na področju znanja, organizacije, tehnične učinkovitosti in modrosti. Osnovno načelo je trajnostna raba (raba nekega organizma, ekosistema ali drugega obnovljivega vira z intenzivnostjo, ki ne presega njegove sposobnosti obnavljanja). *Trajnostno gospodarjenje z vodo definiramo lahko kot: tisto obliko načrtovanja in upravljanja z vodo in njenim okoljem, ki ohranja ekološko in prostorsko celovitost ter trajno obnovljivost, hkrati pa izboljšuje kakovost človeškega življenja.*

Pojmi:

Trajnost vodnega okolja (angl. 'to sustain water resources'): ohranjanje procesov ali stanj v vodnih sistemih.

Vodno okolje (angl. 'water environment') predstavlja vodo kot količino (vključno s parametri kakovosti) ter vodni prostor, v katerem se ta količina nahaja (vključno s strukturo življenjskih združb in ekološkimi funkcijskimi povezavami); vodno okolje se lahko opredeli tudi kot **naravni vir** (angl. 'water resources').

Voda kot naravni vir (angl. 'water resources'): pojem se nanaša na vodne količine v površinski in podzemni hidrografske mreži (podzemne strujnice, izviri, vrelci, hudourniki, potoki, reke...), stoječih vodah (jezera, ribniki, mlake, močvirja...) in v tleh (vodonosniki z različno kapaciteto) in vodni prostor (hidrografska mreža in površine s stoječo vodo z obrežnimi pasovi, poplavne površine, območja zastajanja vode v tleh ali območja z visoko ravnijo podtalnice – barja, grbinasti travniki, mokrotni travniki, območja vodne erozije, labilni tereni zaradi vodne dinamike v tleh ...), območja hudournišтва in denudacije materiala (območja aktivne površinske, bočne in globinske erozije ...), območja snežne erozije. Vodni prostor je tu mišljen kot tridimenzionalni fizični prostor (medij), kjer je močno zaznavna dinamika vode in s tem spremljajoči biokemijski in ekološki procesi. Pojavnost vodnih količin v tem mediju je torej bistveni ekološki parameter biocenoz (vodne mase in voda v tleh, ki neposredno in hitro komunicira z vodno maso).

Pojem **raba** v celotnem tekstu predstavlja tudi pojem uporabe.

Načrt urejanja povodja Kokre (NUP)

Namen procesa NUP je vzpostavitev mehanizmov za varovanje vode in vodnega prostora (vodnega okolja) pred onesnaženjem, biološko, krajinsko in ekološko degradacijo/uničenjem, za zmanjševanje ogroženosti človekovega zdravja in lastnine, za uravnoteženje in zadovoljevanje nacionalnih in lokalne potrebe po vodi in vodnem prostoru. **Cilj NUP-a** je:

1. **dolgoročen:** vzpostavljanje in vodenje procesa, ki podpira trajnost vode kot naravnega vira in trajnostno gospodarjenje z vodo in
2. **takojšen:** izdelava dokumenta, ki bo rezultat procesa in načrtovalska in upravljalna (sektorska) strokovna osnova.

NUP kot dokument podaja:

- sintezo in zgoščen opis fizičnih, hidroloških, ekoloških, socioekonomskih in krajinskih/naravovarstvenih lastnosti območja,
- sintezo stanja in rabe naravnega vira vode, dejanske (legalne, nelegalne) in zelene potrebe rabe na lokalni in nacionalni ravni,
- pregled stanja upoštevanja standardov in predpisov,
- program akcij, ki preprečujejo degradacijo naravnega vira vode in vodijo do boljše kakovosti vode in ugodne prostorske ter časovne porazdelitve vodnih količin, do ohranjanja ekološke stabilnosti in biotske vrednosti vode in (ob)vodnega prostora, spoštovanje sedanjih rab ter preprečevanje in reševanje obstoječih kompeticij za vodne vire,
- seznam inštitucij, organizacij ..., ki so dejanski in potencialni nosilci akcij,
- potrebni monitoring ali nadaljne raziskave (za zavrnitev/potr-ditev hipotez),
- predlog ukrepov za trajnostno gospodarjenje z vodo (rabe in zaščite vodnih bogastev),
- sektorske determinante in priporočila, ki naj jih upoštevajo različne organizacije, strokovne službe, javnost ...,
- tehnične izdelave sprejetih ukrepov/ rešitev.

Pojmi:

Povodje: površina, ki je omejena z orografsko razvodnico vodotoka; če je potrebno, se upošteva tudi površino pripadajoče podtalnice; vključuje lahko več podpovodij ter ustja in pripadajočo morsko obalo.

Rabe povodja (rabe in uporabe naravnih virov voda na povodju): neposredna uporaba ali raba vode in vodnega prostora (odvzemi vode, zajemi izvirov, vodni športi, energetika, rekreacija, turizem...) ter aktivnosti, ki posredno vplivajo na vodno okolje (pridobivanje mineralnih surovin, urbanizacija, promet...).

Interesi – posegi: odvzemi vode, odvzemi voda ali drugega materiala, izpusti odpadnih vod, proizvodnja energije, ribištvo, ribogojstvo, rafting, kajakaštvo, plavanje, opazovanje narave, sprehodi, taborenje, deponije odpadkov, vzpostavljanje parkov ali zaščitnih območij, nabiranje/opazovanje rastlin in lov/opazovanje živali.

Tako zastavljeni koncept ima v svojem bistvu entiteto 'integralne ocene okolja' (Integrated Environmental Assessment), (Harramoës, 1995, str. 65). Osnovna teza integralnega pristopa je, da problemov okolja ne moremo več vrednotiti izolirano drugega od drugega. Evropska agencija za okolje (EEA) je osnovala skupno mrežo in metodologijo, ki ima naslednje korake:

1. opis in kvantifikacija vzročno-posledične verige človekove aktivnosti – vpliv na okolje
2. definicija ciljev
3. identifikacija dejavnosti
4. ocena vpliva dejavnosti
5. prioritizacija dejavnosti.

Proces integralne ocene okolja vključuje znanost, inženirstvo in politiko. Stališče EEA lahko formuliramo s stavkom: 'Znanstveniki in inženirji določijo posledice, politiki (odločujoči) dejavnosti.' Če znanstveniki in inženirji ne poskusijo izraziti 'najboljše rešitve, ki je na razpolago', potem razprave nimajo zanesljivih osnov. Na tej ravni EEA torej vzpostavlja mrežo, ko naj bi znanstveniki in inženirji identificirali, ocenili in prioritizirali (priporočili) določene dejavnosti. (Burke, 1995, str. 14)

Metodologija NUP-a

Načrt izdelava skupina strokovnjakov s projektnim pristopom. Vodi jo ožja skupina (navadno odgovorni vodja z dvema ali tremi člani skupine, ki se glede na vsebino lahko menjajo). Vodja skupine organizira in pripravlja delovno gradivo za terenske ogledne in skupinsko delo na delavnicah. O poteku in vsebinah dejavnosti obvešča investitorja in vsakega člana ekspertne skupine. Čeprav je vsebina projekta opredeljena po poglavjih (Globevnik, 1996), se vsako poglavje izdelava oziroma preveri in potrdi v skupini. Ker je težišče naloge na opredelitvah ciljev in izdelavi programa doseganja teh ciljev (akcij), se priporoča, da so poglavja, ki opisujejo naravne danosti in

osnovne značilnosti povodja, zelo zgoščena in povedo predvsem bistvo. Tu je poznavanje problematike posameznih ekspertov še toliko bolj pomembno. Vodja naloge skrbi za uravnoteženost in usklajenost poglavij ter vsebin. Ko vodja skupine dodobra spozna problematiko (sodelovanje z vodjo Izpostave MOP in javno službo, predhodni gradiv, ogledi terena vnaprej), pripravi in vodi skupinske terenske ogleda. V njih so vključeni predvsem ogledi pomembnih odsekov in problematičnih območij. Priporočljivo je sodelovanje vodnogospodarske, komunalne in naravovarstvene, kmetijske in gozdarske službe. Po delu na terenu se odvije pet do osem delavnic. Vsak ekspert pripravi kratko poročilo glede na osnovne vsebinske usmeritve, ki mu jih poda vodstvo projekta. Na prvi delavnici so vsebine kratko predstavljene, narejen je povzetek. V tem trenutku so vsi člani skupine seznanjeni s stanjem povodja in rabe. Z metodo 'tehnik rotacije skupine' (Krumpe & McCoy, 1995) začnemo izdelovati 'tabelo problemov in akcij'. Oblikujejo se skupine štirih do šestih članov. Vsebinska 'tabela problemov in akcij' je razdeljena na štiri splošne teme: kakovost vode, količina vode, fizične in ekološke lastnosti vodnega sistema ter

ogrožanje človekovega zdravja in imetja. Vsaka skupina začne obdelovati enega izmed sklopov, narkar 'rotira' do drugega sklopa. Tu najprej pregleda opise, ki jih je naredila skupina pred njo. Vsebine dopolni in razširi. Na ta način se vsak član delavnice seznanja z delom in mislimi drugih ter doda svoje poglede. Vsebine se tako predvsem dopolnjujejo, minimalno podvajajo. Vodja naloge do druge delavnice pripravi sintezo vsebin. V naslednji delavnici se tabelo problemov in akcij pregleda in dopolni. Njene vsebine pomenijo izhodišče za izdelavo ostalih točk programa. Ukrepi za izboljšanje stanja v povodju, ki jih predlagajo člani skupine, vsebinsko izhajajo iz programov akcij. Rezultat do tu razdelanega projekta so podane možnosti trajnostnega gospodarjenja z vodo. Nadaljevanje procesa NUP se po sprejemu ustreznih predlogov ali različic (zakonsko opredeljeni postopki) odvije po danem programu (tehnične rešitve, pogoji, usmeritve).

Viri informacij

Poleg uporabe obstoječih sektorskih dokumentov, študij, analiz, opisov, razprav, raziskav, se za izdelavo NUP-a upošteva še do-

kumente drugih sektorjev. Pomembne so predvsem karte in opisi rabe tal in obstoječih aktivnosti: dokumentacija dolgoročnih planov občin, gozdnogospodarski načrti (zavodi za gozdove), inventarji naravne dediščine (regionalni zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine). Priporočljivo je, da te vsebine interpretirajo tudi pooblaščenec službe. Fitoceno-loške lastnosti (opisi, karte), (hidro)geološke opise in karte, pedološke lastnosti tal opišejo posamezni eksperti. Upoštevati je treba študije, analize, programe itd. energetske rabe vode in kmetijskih dejavnosti na povodju. Vsebine integriramo in ustrezno digitalno pripravimo, normaliziramo in generaliziramo, če je potrebno. Pri tem uporabimo državne digitalne načrte in karte (Geodetska uprava RS). Vsebine dopolnimo s fotografskimi posnetki območja (iz zraka ali s tal). Za vse uporabljene podatke in informacije moramo imeti opise virov (avtorji, institucija, leto veljave itd.) in natančnosti. Analize prostorskih podatkov izvajamo s pomočjo metode/okolja geografskih informacijskih sistemov.

Zaključek

Mreža integralne ocene okolja, kot jo priporoča EEA (Harremoës, 1996), se kaže v NUP-u s tabelo problemov in akcij, študije ranljivosti voda in izdelave predlogov ukrepov (različic) upravljanja z vodo. Študijo ranljivosti kot varovalni instrument načrtovanja predpisuje tudi slovenski zakon o varstvu okolja (člena 52, 53). Ranljivost podzemnih voda, ki je kartografsko prikazana in kakovostno opredeljena glede na morebitne posege, bo osnova za predlog varstvenih pasov za zaščito podzemnih voda (Geoko, 1997). Pri izdelavi študije ranljivosti površinskih voda povodja Kokre pa izhajamo iz ekosistemskega pristopa, kjer upravljanje z vodami usmerjamo (podajamo različice) na osnovi ekosistemov (ekosistemska členitev, opredeljevanje obremenjenosti in ogroženosti). Vpeljemo načelo

Slika 2: Izguba območja zadrževanja višjih voda Kokre, spremenjeni pogoji vodnega toka in uničeni naravni biotop zaradi objekta (rekreacijska raba). Foto: Andrej Sovinc

motnja-pritisk-stres/odziv (stress/response) v gospodarjenju z naravnimi viri, ki se imenuje gospodarjenje (upravljanje) z ekosistemi (Slocombe, 1995). Na ta način ohranjamo integriteto ekosistemov (glej definicije trajnostne rabe, trajnostnega gospodarjenja), tako da poznamo njihove lastnosti delovanja in strukture. Osnovni princip takega gospodarjenja (upravljanja) je fleksibilnost, ki pomeni obravnavo "primera po primeru" (case-by-case). To pomeni, da v izbiri različic (predlogu ukrepov) izhajamo iz ekosistemskih potencialov in posledic, ki lahko nastanejo zaradi spremenjenih ključnih elementov ekosistema (driving forces), (Vogt et al, 1996, str. 2). Pri izdelavi različic ukrepov se v našem primeru osredotočimo na ekosisteme voda, vodnega in obvodnega prostora.

mag. Lidija Globevnik, dipl. inž. grad.,
Vodnogospodarski inštitut, Ljubljana

Viri in literatura

- Bricelj, M., Matoz, H.: Načrt ureditve povodja Kokre – strokovna podlaga rabe in zaščite voda in vodnega okolja, Okolje in prostor, št. 21, Ministrstvo za okolje in prostor Ljubljana 1996a.
- Bricelj, M. in Matoz, H.: Načrt ureditve povodja (NUP), Mišičev vodarski dan 1996 (zbornik) Maribor 1996b, str. 1-7.
- Bricelj, M.: Celosten pristop gospodarjenja z vodami: Načrt ureditve povodja ali vodnogospodarske osnove. V: Celostno urejanje voda (zbornik), IV. svetovni dan voda, Brdo pri Kranju, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana 1997, str. 1-2.
- Burke, A.: Introduction: The Environmental Impact of Engineering. V: Leslie, J., ed.: Creating Wealth in Harmony with Environment. Lectures and other information from the 11th Convocation of the Council of Academies of Engineering and Technological Sciences, Royal Swedish Academy of Engineering Sciences (IVA), 1996, str. 9-14.
- Caring for the Earth – A Strategy for Sustainable Living, IUCN/UNEP/WWF, Gland, Switzerland 1991.
- Catchment management planning in Slovenia, BDB Associates, Know How Fund, England 1996.
- Commission Proposal for a Council Directive Establishing a Framework for European Community Water Policy – Consultation Draft, 4.12. 1996.
- Economic Commission for Europe (1995). Water Series No. 2: Protection and Sustainable use of Water. Recommendations to ECE Governments. United Nations, New York and Geneva. 1995. (ECE/CEP/10)
- Environmental pre-Accession strategy of Slovenia for Integration with the European Union, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana 1997.
- Globevnik, L.: Načrt ureditve povodja Kokre. Mišičev vodarski dan 1996 (zbornik), Maribor 1996, str. 138-148.
- Globevnik, L.: Načrt ureditve povodja Kokre – Osnovni opis razmer. V: Celostno urejanje voda (zbornik), IV. svetovni dan voda, Brdo pri Kranju, Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana 1997, str. 3-8.
- Harremoës, P.: Water: A Precondition for Life. V: Leslie, J., ed.: Creating Wealth in Harmony with Environment. Lectures and other information from the 11th Convocation of the Council of Academies of Engineering and Technological Sciences, Royal Swedish Academy of Engineering Sciences (IVA), 1996.
- International Agreements on Environment, Annex III, UNECE, 1997.
- Karte ranljivosti podzemnih voda – razvoj metodologije v Sloveniji, GEOKO – strokovna dela. (Osebna komunikacija in sodelovanje na projektu NUP Kokra), Ljubljana 1997.
- Krumpe, E. E., McCoy L.: Techniques for resolving conflict in natural resource management, V: Saunier, R.E., Meganck, R. A., eds.: Conservation of Biodiversity and the New Regional Planning, Organisation of American States & IUCN – The World Conservation Union, 1995, str. 67-74.
- National Rivers Authority: South Western Region, Freshwater Tamar and tributaries catchment management plan-consultation report, 1995.
- National Rivers Authority: South Western Region, Freshwater Tamar and tributaries catchment management plan-action plan, 1996.
- Slocombe, D., S.: Integrating park and regional planning through an ecosystem approach. V: Saunier, R.E., Meganck, R. A., eds.: Conservation of Biodiversity and the New Regional Planning, Organisation of American States & IUCN – The World Conservation Union, 1995, str. 53-66.
- Vogt, K., A., et al.: Ecosystems – Balancing Science with Management, Springer-Verlag New York, Inc., 1996.

Metka SITAR

Načrtovanje prostora – podobe reda

Razmišljanja k drugačnemu razumevanju prostorskega in urbanističnega načrtovanja

1. Izhodišča

Prostorsko in urbanistično načrtovanje se danes nahaja v težavnem obdobju. Številni poskusi urejanja prostora, zbrani tudi v množici dokumentov o urejanju prostora, niso pripeljali do zelene slike pregledno urejenega urbanega sveta. Očitno je prostorski razvoj, zlasti v zadnjem desetletju, potekal drugače, kot je bilo načrtovano. Lahko bi rekli, da je imelo angažiranje planerjev in urbanistov do neke mere celo nasprotni učinek. Podoba urbanega sveta dojemamo kot neurejeno, slučajno, razpršeno. Pojavljajo se utemeljeni dvomi o možnosti aplikacije načrtovanih konceptov urejanja prostora v praksi. Obenem pa lahko zastavimo načelno vprašanje pravne vrednosti predpisov in zakonov o urejanju prostora nasploh.

Takšno stanje odseva današnji čas, prepreden s številnimi faktorji negotovosti. Ves družbeni razvoj in z njim prostorsko načrtovanje zahtevata temeljito prenovno mišljenje, ki bo prilagojeno novim razmeram. Svoje prispevajo tudi najnovejša spoznanja naravoslovnih ved; teorije kompleksnosti, kaosa, samoorganiziranosti procesov ipd. so orodja pri razlagi današnjega časa, ko vsa življenjska področja doživljajo